

In de schaduw van de druppels

Saber Assal

Tijdens de zomer van 1974 konden Redouan en Nordin, gelukkig maar, hun ouders met vakantie naar Marokko vergezellen. Inderdaad, mijnheer Afil koos om beurten uit. Hij weigerde om vijf kinderen mee te nemen; dat was te duur en kwam de kwaliteit van de reis niet ten goede. Om eerlijk te zijn, hij verkoos met het vliegtuig te reizen, hield eraan om in luxueuze hotels te logeren en zich in die restaurants te laten bedienen, die men in de beste toeristische gidsen terugvindt; dit alles om het kleffe beeld van de arme, ingeweken handelaar met kroostrijk gezin achter zich te laten, al was het maar voor de duur van een verrukkelijke overnachting. Hij stelde ze graag in een kwalijk daglicht, maar toch met het nodige respect, diezelfde immigranten, die met meer-dan-overvol-beladen-auto's en bestelwagens, na een afmattende tocht in het vaderland aankwamen. Dit jaar dus had een vriend, een broeder, hem de sleutels van zijn bungalow geleend, in Tamaris, een toen weinig bezocht strand, niet ver van Casablanca. Het was een klein, wit huisje, vastgekleuisterd aan de kant van een steile weg, omgeven door een bloemperk van hibiscus en mimosa. Het gras van de tuin ademde een frisse geur van groen en nodigde de blik uit naar de blauwige horizon van de oceaan. Op haar beurt wierp de zeebries over de okeren aarde, waarop de dadelbomen bloeiden, een warme en zoute zucht, die de op elk uur van de dag aanwezige slaperigheid enigszins verzachtte. Met andere woorden, het gedroomde oord om de koude en de triestheid van de mistroostige straten te vergeten, alsook de hondendrollen op de natte straatstenen en de rode neon knipperlichten van het Martini Center.

Een min of meer zelfingenomen mijnheer Afil herhaalde het onophoudelijk. Van 's morgens tot 's avonds praatte hij over zijn zon, zijn zee, het ontroerende onthaal van de Marokkanen... Kortom, er ging niets boven het leven in eigen land. Mamy, voor wie vakanties in De Panne, Dinant of Benidorm even waardevol waren geweest, deed alsof ze stom en doof was. Uitgestrekt op het gazon en gekleed in bikini simuleerde zij de fatale zonnslag om niet te moeten antwoorden, zich ervan bewust dat haar echtgenoot, gehuld in zijn ware huid van *bidaoui* (= inwoner van Casablanca), zich uiteindelijk van alle

frustraties bevrijd zou voelen. Redouan en Nordin voorvoelden dat het moeilijk was om partij te kiezen, kleur te bekennen, ofwel voor de vervelende stilte van hun moeder opteren, ofwel de vermoeiende opschepperij van hun vader. Om zeker te zijn dat ze de situatie in hun voordeel konden uitbuiten, gingen ze op het naburige strand spelen, waar een hele reeks interessante dingen te ontdekken vielen. De soms erg woeste oceaan liet bij het terugtrekken van het water kleine meertjes tussen de rotsen achter, die leken op aquariums, rijkelijk voorzien van gemakkelijk te vangen garnalen. Op dezelfde rotsen leefde een rood en slijmerig ongedierte, stevig vastgekleefd aan de wanden, dat zij na ernstige bestudering "zeetomaten" hadden genoemd. De mieren in de tuin wekten op hun beurt een deel van de belangstelling op. De twee kinderen vulden een plastic boot met die vreemde insecten, legden hem aan de rand van het water en keken dan met melancholie toe hoe de boot zich verwijderde. Redouan voorspelde dat hij er meer dan een jaar over zou doen vooraleer in een Amerikaanse haven aan te meren.

In Tamaris viel de nachtelijke duisternis niet in, zij rees op zoals de dag oprijst, wierp zich op achter een ondoorzichtige sluier, opende dan eerst haar miljarden flakkerende ogen. Het dorp ontwaakte tegelijkertijd. Men hoorde volwassen stemmen in de naburige bungalows, waar de schemerlichten van de kaarsen trilden, redetwisten en lachte. Enkele Fransen speelden petanque; hun ballen ketsten op de enige, door een lantaarn verlichte plaats, waar honderden muggen door elkaar ruzieden. Het geblaf van zwervende honden mengde zich met het lied van de oceaan. Door het wijdoopen raam van de kamer waar de twee jongens uitrustten, vermoedde men het silhouet van een dadelpalm die de maneschijn uitdaagde. Zette hij aan tot blauwe dromen of tot slapeloze nachten? De lange avondwandeling had Nordin niet echt vermoeid. Eigenlijk had hij geen zin om te slapen, maar eerder om diep te ademen, zijn longen te voelen stijgen door het inhaleren van die warme en zaligmakende lucht, uiteindelijk die ogenblikken van verrukking te proeven om ze later nog intenser te kunnen savoureren. Hij keert zich naar Redouan en vraagt hem stilletjes:

- Redouan, slaap je?

- ... Neen

- Waaraan denk je?

- Ik denk na, ik tel de vakantiedagen die ons nog resten en luister naar de zee.

- Ja, het is hoog tijd, de mieren zijn al ver weg!

- Natuurlijk, het is al dag waar ze zich nu bevinden.

- Morgen zijn er veel zeetomaten, je zult zien ...

- Ja, toch knap tof Marokko, niet?

Niet elke avond ging de avondwandeling door, want soms moesten ze zich naar 'Mouye en 'Ba begeven voor de avondmaaltijd. De weg was lang : een reis van een uur vooraleer ze Sbèta bereikten waar ze woonden. Het huur-Fiatje leek onwillig om zich naar de volkse buurten van de grootstad te verplaatsen. De weg was in slechte staat, bezaaid met kuilen. In de hoofdlaan Oued Dahab (Gouden Rivierlaan), trof men minder goud aan dan in de Gulden Vlieslaan, maar de kraampjes en de kleine bazars, verlicht door schemerende petroleumlampen, bleven veel later open.

Mijnheer Afil wilde twee vliegen in een klap door zijn twee zonen naar de wijkhammam, waar zijn moeder kassierster was, te sturen om zich te wassen. Nordin huiverde bij de gedachte wat hem te wachten stond achter de zware deur van de gemeenschappelijke kleedkamer. Ook deze keer moest hij gezien zijn jonge leeftijd en zijn onschuld zich van Redouan scheiden om bij Zineb te blijven, de kant van de vrouwen. Binnen het Gehenna, het jammerdal, de pijnbank. Eerst de zachte hel van de reinigingszaal, de somberste van de vertrekken, waar op de grond plukken lang haar, glijdend over snottebellen en zeep, waar men oude, naakte vrouwen zag, neergehurkt, die halsstarrig hun kruis, achter een hangende buik verborgen, wasten. In de tweede zaal, die veel warmer was, gilden de kinderen om hulp, hun tranen met shampoo vermengd, gekneld tussen de billen van ongedurige moeders, die hen brutaal een wasbeurt met in de vuist een paardenharen washandje toedienden. Langs alle kanten borrelden kreten op in een sinister, ja zelfs angstaanjagend licht. Niemand wist of het langs een minuscule opening, die als raamopening in de muur was gekapt, binnendrong, dan wel of het langs daar ontsnapte, zoals de zielen van de bewegingloze lichamen, uitgestrekt in de smoorhete oven van het laatste vertrek. Bijwijlen bijna vrouwelijke silhouetten die zich verplaatsten in het schemerdonker deden denken aan een macabere danspartij. De dans van het water? Het gloeiende en heilige water dat in Nordin het vuur van de onschuld doofde en de stroming van de nieuwsgierigheid aanwakkerde. Weldra zag hij tussen de uiteenlopende lichamen een oude vrouw die een emmer heel heet water droeg, bengelend aan een lange, magere arm. Zij begaf zich in zijn richting met wankele tred. Zij had enkel een doordrenkte broek aan die, zeker driemaal te groot, zich aan haar skeletachtige dijen leek vast te klitten. Zineb vroeg aan deze wasvrouw om zich over Nordin te ontfermen, terwijl zij haar lichaam kon verwarmen. De spookgedaante stond nu vlak voor hem. Over zijn gezicht gebogen, een blik vol vraagtekens, frazelde ze tussen haar twee tanden woorden die Nordin niet begreep. Hij bekeek de slappe borsten met

de enorme tepels. Tot vandaag wist hij niet dat een vrouw zo afschuwelijk kon zijn en hij was blij een jonge kerel te zijn, een aanstaande jongeling gered door het lot. Plotseling kieperde de oude vrouw, met behulp van haar tentakels, de dampende emmer water over hem uit en ledigde hem in een grote geut over heel zijn lichaam terwijl ze een reutel voortbracht die leek op de sardonische lach van een verderfelijke heks.

Toen ze de hammam verlieten, heerste de nacht. Een nacht die, vanzelfsprekend, frisser was dan de vorige. Nadat Zineb het ovenbrood bij de wijkbakker had gehaald, troonde zij Nordin mee doorheen de duistere stegen van Sbèta om weer huiswaarts te keren. Elke dag kwam 'Ba ongeveer op hetzelfde uur binnen. Wanneer men twee kloppen met de vlakke hand op de metalen deur hoorde, dan wist je dat hij het was. En toch, zoals altijd, bood de stem van 'Mouye weerstand: 'Doe open, het is 'Ba!' en omdat niemand erin slaagde haar het zwijgen op te leggen, ging Anissa, een jong nichtje, de deur openen en ze kustte hem de hand. Fatima, Zineb en Khadija deden hem na. Nordin was verbaasd over dit nobele gebaar, dat hij omzeggens alleen op de televisie had gezien. Nooit had hij de hand van zijn vader moeten kussen. Was het ceremonieel veranderd, verspringend van de ene generatie naar de andere, of van het ene continent naar het andere?

'Ba zei niets. Men had hem de bijnaam "man van de stilte" gegeven, want elke avond, nadat hij thuis was van de markt, waar hij fruit verkocht, legde hij zonder een woord te uiten een watermeloen of een gewone meloen in de handen van een vrouw van het huis, deed zijn linnen djellaba uit en zijn pantoffels, zette zich toen neer in de salon, het hoofd meestal gebogen, zodat hij slechts een deel van zijn kaal voorhoofd in het midden van zijn onafscheidelijke tulband liet verschijnen. Nordin hield wel van deze oude, kalme en stoïcijnse man. In zijn grijze ogen, zoals die van grootvader, had hij dezelfde blik opgemerkt; blik gericht op de leegte, wachtend op een antwoord of een vraag die niemand kende. Maar die ogen drukten de loomheid uit, de uitputting, dan weer de bevraging van het Ik. Zij fixeerden je niet alleen, maar doorpriemden je, terwijl ze toefluisterden 'arme jongen, je hebt nog zoveel weg af te leggen...' Wanneer zijn vrouw hem een vraag stelde, antwoordde hij met zware stem die hij vanuit de diepte van zijn borstkas liet opstijgen en die in heel de kamer zou opklinken ondanks de talloze tapijten die aan de wand hingen. Dit was ongeveer het enige dat hij wist en wou zeggen. Het betekende zowel 'ja' als 'neen', 'ik heb honger' als ik 'ik ben moe'. Een beetje zijn rechterhand bewegend, vergrootte hij tegelijk zijn woordenschat; hij kon dan bedoelen 'zwijg, alstublieft' of 'ga wat

munt halen'... In ieder geval, 'Mouye was altijd even tevreden over zijn antwoord als over zijn thee, want zo 'Ba niet zo vaardig was met woorden, noch met zijn uitspraak, toch bezat hij ongetwijfeld de juiste kundigheid om Marokkaanse thee te zetten. In zijn grote koopmanshanden glansde de nieuwzilveren theepot des te meer, hij werd de kelk van de priester, de vredespijp van de indiaan. Die eenvoudige bewegingen kregen bij hem een plechtig allure en hem zien celebreren kwam bijna neer op mediteren, op het bijwonen van een religieuze daad. Terwijl de waterketel op de gasbek pruttelde, schikte hij met de vingertoppen enkele theebladeren op de bodem van de theepot, deed er een handvol verse munt bij en plette het geheel met een grote, witte suikerklont, die als een ijsberg uit de kom rees. Als de kruidentheo genoeg had getrokken, als de kleur voldeed, evenals zijn stroperige smaak, dan schonk hij vanuit de hoogte de kleine glaasjes vol om dat weinige schuim te bekomen dat hem nog heerlijker maakte. Ongelukkig beschikte de man niet meer over zijn jeugdige ogen en het gebeurde meermaals dat hij het kokende vocht niet in, maar tussen de glazen goot, wat uiteraard op algemeen schaterlachen werd onthaald.

Noch de Brabantstraat, noch de winkel waren veranderd. Sinds hun terugkeer had alles, maar dan ook alles, weer zijn afstotende, dagelijkse sleur hernomen, en dat in slechts enkele uren. Er was geen enkele reden om nog te lachen. Tamaris bij zonsondergang, zijn geur van gezouten maïs op een klein vuurtje gebakken en de cactusvijgen roodglanzend in de schemeringen van de dag, het waren niets anders dan vulgaire, vergeelde foto's, ansichtkaarten ergens onderaan in een la. Was Nordin er eigenlijk geweest? Uiteraard, want het huis leek hem voortaan nog piepkleiner dan ooit. De muren schoven naar elkaar toe. De duistere kamers geurden muf en bedompt, de plankenvloer kraakte als een groot, maar slecht geolied rad en de eerste verdieping lag nu aan het einde van enkele veel te smalle treden, die in niets meer op "de grote trap" leken. Welk verfoeilijk leven leiden ze daar toch? Voor zover dit leven was, elke helderheid en kleur ontbraken. Mijnheer Afil had zijn gekunsteldheid weergevonden, Mamy haar monotoon programma en de rest lag in de goede plooi, het gekende pad van de moeilijkheden lag weer open.

Zoals elk jaar moest de weg naar school vanzelfsprekend worden hernomen. De directeur, een man vol goede voornemens betreffende de toekomst van zijn instelling, had bij het begin van het schooljaar een belangrijke boodschap voor de ouders van de kleine Marokkaantjes en Turkjes. Het

betrof een verheugend bericht dat hen zonder twijfel zou bevallen en dat als volgt begon: 'Beste ouders, wij hebben het grote genoegen u te kunnen aankondigen dat uw zoon voortaan de lessen islamitische godsdienst, in het Arabisch, in onze school zal kunnen volgen ...' Het nieuws verwekte de verwachte uitwerking, vooral het 'in het Arabisch', dat op de gestencilde nota onderstreept en in vette hoofdletters stond afgedrukt. Mijnheer Afil was in de wolken, deze school was ongetwijfeld een zeer goede school. Hij had ze wel eens onderschat, toegegeven, maar men moest erkennen dat zijn zonen uiteindelijk nergens beter hadden kunnen vallen. Om dit goed te maken, vulde hij zonder aarzelen het inschrijvingsformulier volledig in en ging het persoonlijk aan de directeur overhandigen.

De persoon belast met deze godsdienstige taak was niemand anders dan mijnheer Benomar, een klein, opgeblazen mannetje, zeker wat de buik en de wangen betrof, met paternalistische allures. Een spottende glimlach vertekende zijn mondhoek tot een lelijk litteken, een diep ingesneden rimpel, in de loop der jaren als neerbuigende welwillendheid onderhouden. Vanaf de eerste les stak hij van wal met *El Fatiha*, dat hij eenmaal met hoge stem voorlas, nadat hij de tekst in ijtempo op het zwarte bord had neergepend, en toen zeeg hij neer op zijn stoel en dommelde in tot en met het volgende gebed. Terwijl deze zondagsleeraar droomde over het Jemaa El 'Fna-plein, moest men in een schrift dat onderstboven werd gehouden, de enigmatische hiërogliefen overschrijven; dit abracadabra vereiste wel een volledig lesuur, wou men alles correct overschrijven, wat overeenkwam met de tijd van een voortreffelijke siësta. Maar dat is niet alles. Guller, een Turkse leerling die van geloofwaardige wanten wist, waarschuwde ons voor het gevaar dat we liepen zo we het woord van God zouden vervormen, dat elke begane fout gelijkstond met een zonde. Hetzelfde gold voor het opzeggen van de soera's, wat nog iets ingewikkelder lag. Hoe kon je bijvoorbeeld de uitspraak van één van de drie Arabische t's onthouden? Moest je el moustakîm zeggen of el moustakîm? Het fonetische schrift werd niet gebruikt en de strottenhoofdschema's bleven sprakeloos. Omdat hij niets anders dan fouten hoorde reciteren, kon de puristische kabouter de slaap niet meer vatten en uit de lade van zijn lessenaar toverde hij een houten liniaal en hij strafte ongenadig. Zelfs de kleine Guller, die kon bogen op zijn goede dictie, werd verweten dat hij het allemaal te Turks uitsprak, wat mijnheer Benomar geenszins aanstond. Drie tikken op iedere hand brachten zijn tong vlug in de juiste stand van Abdelbasset Abdelsamad.

(vertaling: Guy Commerman)